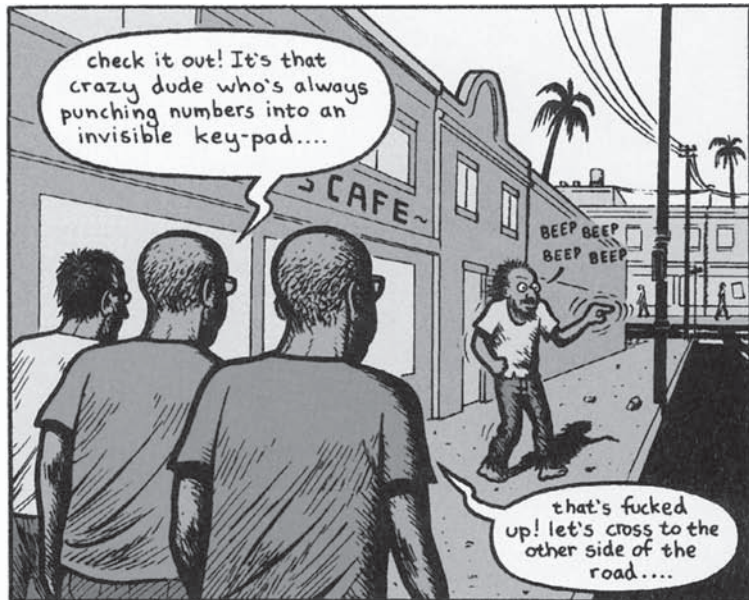
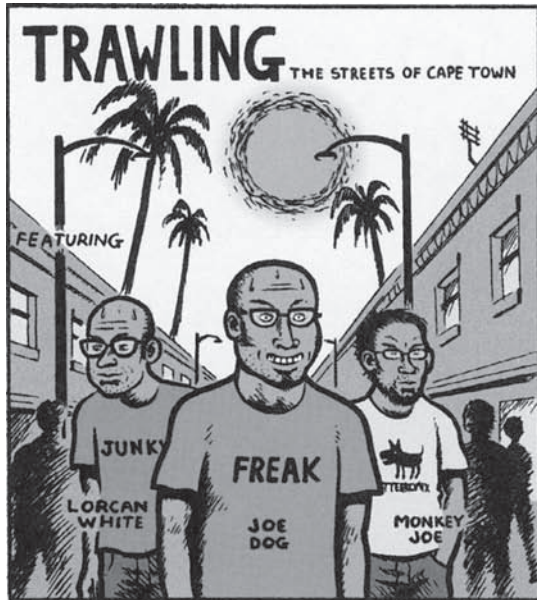

Aurinkoa ja sarjakuvaa Etelä-Afrikassa

Joe "Monkey Joe" Daly ja Kapkaupungin sarjakuvasankarit kuumalla kadulla. (Scrublands/Fantagraphics Books).

Outi Vanamo

Etelä-Afrikassa kirjat ovat kalliita, sarjakuvakauppoja vähän ja ne keskittyvät lähinnä amerikkalaiseen supersankarisarjakuviin. Sarjakuva-artisti Joe Dalyn mukaa ainoa mahdollisuus on tilata kirjoja internetin kautta, vaikka postikulut ovatkin korkeat. Edes Dalyn oma, Amerikkalainen Fantagraphics Booksin kustantamaa kirjaa ei ole saatavilla hänen kotimaassaan.

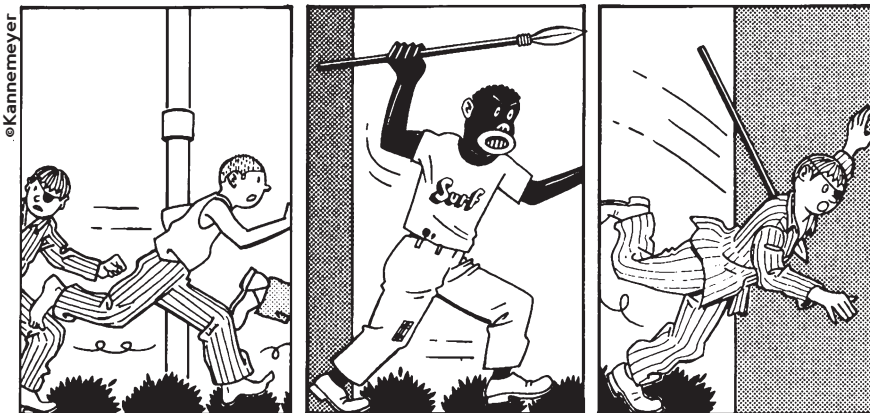
Joe Daly kuuluu maan nuorimpaan sarjakuvasukupolveen. Hänen underground-tyyliset sarjakuvansa kertovat elämästä unenomaisessa Kapkaupungissa tai fantastisessa mikrokosmoksessa. Ahdistavan surrealistisissa tarinoissa tosi

ja taru sekoittuvat hämmentävällä tavalla.

27-vuotias Daly kuuluu "siihen kategoriaan valkoiseen sukupolveen joka joutuu maksamaan vanhempiensa synneistä": Voimassaolevat värillisten työhön-ottoa tukevat säännökset takaavat, ettei valkoisen nuoren miehen ole enää niin itsestäänselvän helppoa löytää töitä, ainakaan valtion laitoksista. Tosiasiassa tilanne ei ole lainkaan niin huono, mustien ja värillisten työttömyysprosentti kiipeää massa kolmeen kymmeneen, samalla kun valkoisten pysyttelee edelleen lähes olemattomissa. Daly asuu kuitenkin kotonaan vanhempiensa kanssa ja elää nollabudjetilla. "Ilman vanhempieni sponsortointia en voisi tehdä lainkaan

sarjakuvia", hän toteaa.

Sarjakuva Etelä-Afrikassa linkittyy vahvasti sen valkoisten kansalaisten eurooppalaiseen juuriin. Lapset lukivat lähinnä belgialais-ranskalaisen koulukunnan tuotteita - kuten Tintti Kongossa. Vuosisatainen kontakti Hollantiin ja sen kieleen on taannut, että lehtistripteillä ja pilapiirroksilla on vahvat perinteet (esim. Kamagurka ja Willem). Suurin osa maan valkoisista puhuu afrikaansia ja iso osa englantia. Niinpä maahan tuotu amerikkalainen mainstream-sarjakuva on tunnetuinta. Suuren aasialaisen väestönosan ansiosta myös mangaa myydään paljon. Huonommin taas tunnetaan ranskalais-utta sarjakuvaa, koska kieltä osaa vain harva.

Anton Kannemeyerin rankkaa parodiaa mustan miehen pelosta ja vihasta - à la Hergé! (Ote tarinasta "1974", The Best of Bitterkomix vol.2)

Anton Kannemeyer: "Yhtäkkiä tajusin vihaavani valkoisia miehiä"

Etelä-Afrikassa on yksi menestynyt mainstream-lehtistrippi, Suomessakin julkaistu Madam and Eve. Sarja on laajasti syndikoitu ja sillä on miljoonia lukijoita. Kansainvälisesti tunnetuin sarjakuvailmiö on kuitenkin afrikaansinkielinen BitterKomix-lehti, jonka nuoret opiskelijat Anton "Joe Dog" Kannemeyer, hänen veljensä Mark "Lorcan White" Kannemeyer sekä Conrad "Kondraski" Botes perustivat vuonna

Konrad Botes, "Mustien tarinoiden mestari"

Vuonna 1969 syntyneen Konrad Botesin sarjakuvat ovat rankkaa tavaraa. Valkoisena miehenä maan hierarkisessa, vanhanaikaisessa yhteiskunnassa kasvaessaan hän koki apartheid-valtion painostuksen lähes musertavana. Taiteessaan Botes prosessoii tätä menneisyyden painolastia, mikä edelleen vaikuttaa Etelä-Afrikassa ja sen ongelmisissa.

Botes on uusissa, mustanpuhuvan runollisissa draamoissaan kuten "Jakkals en Kraai". Tämä väkivaltainen tarina villikoirasta, korpista ja miehestä voi päättyä vain yhdellä tavalla.

Myös kuvataiteesta tuli Botesille keino protestoida ja käsitellä maan historiaa: Vallan hyväksikäyttöä, rasismia, alistamista ja väkivaltaa. Tyyllisesti Botesin maalauksia kuvataan usein post-pop-taiteeksi - afrikkalaisin maustein. Botes on käyttänyt puuveistoksissaan perinteistä afrikkalaista tyyliä ja lasimaalauksissaan senegalilaista lasintakamaalaustekniikkaa. Printeissään ja maalauksissaan hän käyttää usein populaarikulttuurista tuttuja symboleja, mutta kääntää ne itseään (ja toisiaan) vastaan.

Botes kertoo sarjakuvissaan väkivaltaisia elämäntilanteita, synkkiä lapsuudentarinoita ja uudelleentulkitsee maansa veristä historiaa. Esimerkiksi "Blood River" perustuu tositarinaankin alkuasukkaiden ja buuriuudisasukkaiden elämän ja kuoleman taistelusta "Verijoella". Botes osaa tiivistää sysimustaan sivellinjälkeensä ihmisten tuskan ja kauhun alkukantaisen pelottavalla tavalla. Samoin raamatullisessa kertomuksessa "Esau en Jakob" veljespari - josta toinen on musta ja toinen valkoinen - ajavat toisensa tuhoon ja kuolemaan. Vahvimmillaan

Botesilla on maalauksia mm. New Yorkin Moman kokoelmissa ja hän on ollut esillä taidenäyttelyissä ympäri maailmaa.

Ote sarjasta Jakkals en Kraai, "Villikoira ja korppi". (Bitterkomix 14)

1992. Lehti ei ollut koskaan kaupallinen menestys vaan ennemminkin kulttiklassikko joka on auttanut luomaan oman taiteilijakoulukuntansa.

BitterKomixin sarjakuvia lukiessa on hyvä tietää, missä kontekstissa ne on tuotettu. Maan kasvatusperinteet (erittäin vanhanaikaiset koululaitokset, fyysiset rangaistukset), seksuaalikieltoinen uskonnollisuus, rasismi ja propagandistinen isänmaallisuus aiheuttivat lehden tekijöissä tarpeen hyökätä yhteiskuntaa vastaan ja rikkoa sen tabut. Tuloksena oli varsin räväkän humoristista, pornograafista ja

väkivaltaistakin sarjakuvaa, joka joutui välittömästi sensuurin kynsiin. Eräs BitterKomixin julkaisu olikin Etelä-Afrikan ensimmäisen demokraattisen hallituksen sensuroima painotuote! Lehteä oli alussa mahdotonta saada myyntiin kirja-kauppoihin joten se levisi pääosin kädestä käteen opiskelijoiden keskuudessa.

Lehden päätekijät Anton Kannemeyer ja Conrad Botes ovat nykyään varsin establihoituneita taiteilijoita. BitterKomix toi pitkän historiansa aikana paljon lehtihaastatteluja, näyttelyitä ja julkisuutta. He ovat onnistuneet saavutta-

maan maassaan harvinaisen tilanteen: Heidän on mahdollista elää taiteellaan. Kannemeyer saattoi viime vuonna jättää "oikean" opetustyönsä ja keskittyä kokonaan taiteen tekoon. "Sarjakuvilla ei kukaan tosin elä," sanoo Kannemeyer, "vaan litografioiden ja maalauksien myynnillä." Näyttelyt, taide ja graafisen suunnittelun työt vievät ajan nykyään niin, ettei sarjakuville jää hetkeäkään. Botesin ratkaisu on "säätää taiteella ansaittuja rahoja kunnes koossa on tarpeeksi jotta voin muutaman kuukauden keskittyä vain sarjakuviin".

Kaverukset Konradski, Lorcan ja Joe Bitterkomixin toimituksellisessa kokouksessa. (Bitterkomix 13).

©Coeur

Karlien de Villiersin lapsuudenvierailu ghetossa päättyy huonosti. (Meine Mutter war eine schöne Frau/ Arrache Coeur).

Karlien de Villiers: "Luulin pitkään, etten voisi koskaan palata asumaan kotimaahani"

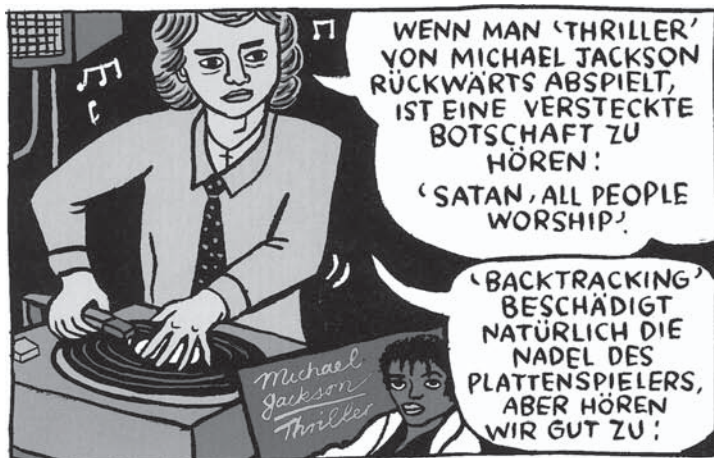
Maan uusin menestystarina, 31-vuotias Karlien De Villiers asuu raidallisen kisan ja toimittajamiehensä Danien kanssa Kapkaupungin keskustassa. Hän työskentelee graafisen alan luennoitsijana Stellenboschin yliopistossa. de Villiersin koskettava lapsuudenkertomus *Meine Mutter war eine schöne Frau* (Äitini oli kaunis nainen) ensijulkaistiin keväällä

2006 Sveitsissä. Naivistiseen tyyliin piirretty tarina kertoo de Villiersin traagisesta perhehistoriasta ja ennen kaikkea siitä, minkälaista oli kasvaa Kapkaupungissa apartheidin aikana.

Kuten lähes kaikki ikäpolvensa valkoiset ihmiset, de Villiers käy vielä pitkään läpi maansa menneisyyttä. Monilta tutuilta välit vanhempiin ovat katkenneet kokonaan - lasten on ollut vaikea hyväksyä vanhempiensa passiivista tai aktiivista toimintaa vanhan hallituksen aikana. Monille ainoa vaihtoehto oli ulkomaille

muutto. Kuten monet ikätoverinsa, de Villierskin uskoi pitkään, ettei voisi enää koskaan asua kotimaassaan. Samoin kuin Saksassa toisen maailmansodan jälkeen, käynnissä on massiivinen menneisyyden prosessointi mikä ilmenee erityisen hyvin kirjallisuudessa - ja sarjakuvissa.

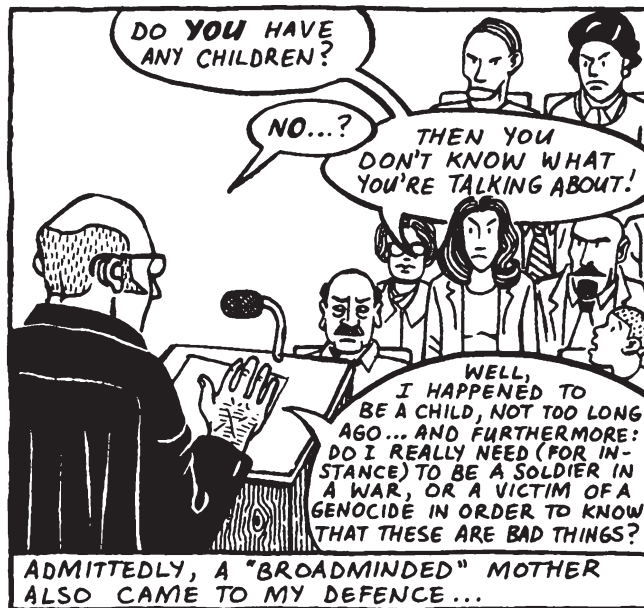
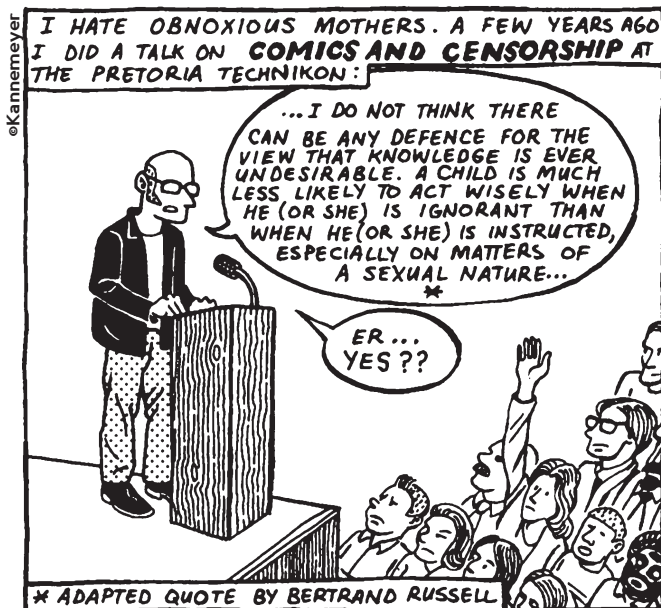
Afrikaansinkielistä laitosta de Villiersin kirjasta ei vielä ole luvassa vaikka tulossa ovat niin ranskan- kuin espanjankielisetkin versiot. "Maan kustantajat ovat varovaisia julkaisuissaan, joten en vielä tiedä, näenkö sitä koskaan äidin-

©Coeur

Karlien de Villiersille opetetetaan koulussa, kuinka saatanallisia viestejä Michael Jacksonin musiikki sisältääkään... (Meine Mutter war eine schöne Frau/ Arrache Coeur)

Anton Kannemeyer puolustamassa Bitterkomixin toimituksellista linjaa sensuuria vastaan. (Bitterkomix 14).

kielelläni painettuna”, sanoo de Villiers. Edessä on uuden kirjan aloittaminen, ja suunnitelmissa on ihmissuhteisiin keskittyvä tarina.

Comics Brew-sarjakuvasoppafestivaali

Etelä-Afrikan ensimmäinen sarjakuva-festivaali Comics Brew alkoi vuonna 2002. Tarkoituksena on tuoda maahan kansainvälisiä artisteja, tukea paikallisia taiteilijoita, järjestää sarjakuvanäyttelyitä ja työpajoja. Erityishuomiota saavat ”historically disadvantaged comic artists” eli ei-valkoiset tekijät. Nykyään festivaalia johtavat kapkaupunkilaiset Grant Muller ja Moray Rhoda. He myöntävät, että kotimaisen tekijän täytyy valitettavasti ensin menestyä ulkomailla, jotta hän saisi todellista tunnustusta kotimaassaan. ”Maastamme myös puuttuvat lähes ko-

konaan sarjakuvaan kustantajat, välittäjät ja kauppiaat, joten paljon työtä on vielä edessä”, toteaa Muller.

Itse festivaali on varsin hajanainen tapahtuma: Näyttelyitä, vieraita ja tapahtumia on eri puolilla maata noin puolen vuoden ajan. Vuonna 2006 ohjelmassa oli mm. Bitterkomix-näyttely, Lewis Trondheimin työpaja ja Angoulemèn sarjakuva-festivaaleilla palkittujen nuorten ranskalaisen artistien näyttely. Vierailevia taiteilijoita oli paikalla mm. Kongosta, Hollannista, Mosambikista ja Sveitsistä.

Tyylillisesti festivaali on todellinen melting pot: kaikki sarjakuva-lajit ovat esillä iloisesti sekaisin, järjestelyt ovat rennonlaiset ja taso ei aina ole kovin korkea. Innostus on kuitenkin kova: Vuonna 2006 festivaalit julkaisivat Outline Project-antologian jonka tarkoituksena on esitellä uusia nuoria paikallisia kykyjä.

Ei-valkoiset piirtäjät ja kotimainen mainstream puuttuu

Etelä-Afrikkaan on selkeästi muodostunut kaksi koulukuntaa: BitterKomix-perheen tekijät keskittyvät omaehtoiseen ja omaelämäkerralliseen sarjakuvaan kun taas nuoret mainstream-tekijät pyrkivät tuottamaan samanlaista sarjakuvaakin kuin Amerikan isoilla markkinoilla.

Kapkaupungissa vieraileva Lewis Trondheim totesikin, että maan sarjakuva on tällä hetkellä imago-ongelman edessä: ”BitterKomixin rankka taidelinja on leimannut koko maan sarjakuva-tuotannon. Eteenpäin päästäkseen tarvittaisiin yksi mainstream-nero joka auttaisi tekemään maataan tunnetuksi myös maailman suurten kustantajien keskuudessa.”

Etelä-Afrikkalainen sarjakuva on siis tienhaarassa: Ensimmäistä kertaa maassa on taiteilijoita, jotka saavuttavat tunnettavuutta myös ulkomailla. Tämä onkin välttämätöntä elannon hankinnan kannalta. Nuoria tekijöitä on paljon, ja vaikka sitä uutta neroa ole vielä löytynytäkään, mahdollisuudet näyttävät hyviltä.

Mustia tai värillisiä sarjakuva-artistejä on edelleen varsin vähän. Yliopistossa taideaineita kauan opettaneen Anton Kannemeyerin mukaan syy on selvä: Kun ei-valkoisille nuorille avautui 90-luvulla mahdollisuus opiskeluun ja työhön, taide oli viimeisenä listalla. Kun perheen vesan täytyy elättää koko suku tai nopeasti saavuttaa korkeampi elintaso, ei aikaa kannata tuhlaa sarjakuviiin. ”Ehkä ensi sukupolvessa”, sanoo Kannemeyer toiveikkaana.

Conrad Botes: Osa lasimaalausarjasta

Etelä-Afrikkalaista sarjakuva englanniksi:

Joe Daly: Scrublands (Fantagraphics Books 2006)
The Big Bad BitterKomix Book (Jacana Media 2006)
The Best of BitterKomix 1 & 2 (BitterKomix Pulp)

Saksaksi:

Karlien de Villiers: Meine mutter war eine schöne Frau (Arrache Coeur)

...ja suomeksi:

Stephen Francis & Rico: Madam ja Eve (LIKE)

Ranskaksi tulossa:

Conrad Botesin kokooma (Cornelius)
BitterKomix-kokooma (l'Association)
Karlien de Villiersin kirja (ca et la)